INVALIDILIITTO RY **ASIANTUNTIJALAUSUNTO** 14.11.2016

Eduskunnan ympäristövaliokunta
00102 Eduskunta
ymv@eduskunta.fi

Asia: **HE 227/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi avustuksista erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi annetun lain, vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain 11 §:n sekä aravarajoituslain 4 §:n muuttamisesta**
Viite: **Eduskunnan ympäristövaliokunnan kuulemispyyntö 15.11.2016**

Invalidiliitto kiittää eduskunnan ympäristövaliokunnan lausuntopyynnöstä ja kutsusta valiokunnan kuulemistilaisuuteen ja luovuttaa valiokunnalle tämän asiantuntijalausunnon.

Invalidiliitto on fyysisesti vammaisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edustaa 149 jäsenyhdistyksensä kautta 30 000 fyysisesti vammaista ja toimintarajoitteista suomalaista. Toiminta-ajatuksensa mukaisesti Invalidiliitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintakyvyltään erilaisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus huomioitava lakiesityksessä

Invalidiliitto toteaa, että Suomi on ratifioinut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja sitä koskevan lisäpöytäkirjan 10.6.2016 (myöhemmin ”vammaisyleissopimus”). Vammaisyleissopimus edellyttää, että valtio ottaa kaikessa politiikoissaan, myös lainsäädäntöä kehitettäessä, huomioon sopimuksen vaatimukset. Invalidiliitto kiinnittää huomiota siihen, että lakiesityksessä ei ole arvioitu ehdotettujen lakimuutosten vaikutuksia suhteessa vammaisyleissopimuksen toteuttamiseen. Lainvaikutuksen arviointi suhteessa vammaisyleissopimukseen tulee tehdä.

Vammaisyleissopimuksen 19 artiklassa (Eläminen itsenäisesti ja osallisuus yhteisössä) todetaan mm. seuraavaa:
”Sopimuspuolet toteuttavat tehokkaat ja asianmukaiset toimet tehdäkseen vammaisille henkilöille helpommaksi nauttia tätä oikeutta täysimääräisesti sekä helpottaakseen heidän täysimääräistä osallisuuttaan ja osallistumistaan yhteisöön, muun muassa varmistamalla, että: a) vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti

muiden kanssa mahdollisuus valita asuinpaikkansa sekä se, missä ja kenen kanssa he asuvat, eivätkä he ole velvoitettuja käyttämään tiettyä asuinjärjestelyä…"

Invalidiliitto painottaa, että lähtökohtana myös vammaisten henkilöiden asumisen osalta tulisi asuntojen yhteiskunnallista tukea ohjata normaalin asuntokannan esteettömien ratkaisujen tukemiseen joustavasti ilman, että asunto/asuntoryhmä kiinnittyisi johonkin tiettyyn erityisryhmään.

Asuntoryhmät muistuttavat edelleenkin monelta osin laitosratkaisuja arkkitehtuuriltaan sekä toimintakulttuuriltaan. On mahdollistettava nykyistä tehokkaammin myös eri tavoin toimintarajoitteisten henkilöiden asuminen vammaisyleissopimuksen mukaisesti normaaliin asuntokannan piirissä. Samalla estettäisiin vammaisyleissopimuksen vastainen vammaisten henkilöiden segregointi asuinryhmiin, ennaltaehkäistäisiin syrjäytymistä ja lisättäisiin vammaisten ihmisten osallisuutta ja ennen kaikkea yhdenvertaisuutta samaan asuinympäristöön kuin muilla.

Invalidiliitto toteaa lisäksi, että **ARA:n hakujärjestelmän pitäisi olla jatkuva** eikä kerran vuodessa tapahtuva.

Investointiavustuksen myöntämis- ja käyttöperusteiden muuttaminen

Investointiavustuslakia muutettaisiin myös siten, että avustuksen suuruuden määräytymistä yksinkertaistettaisiin siten, että lain 3 §:ää muutettaisiin niin, että avustusprosentin määräytyminen tapahtuisi pääsääntöisesti vain kohteessa tarvittavien, tavanomaisesta poikkeavien tila- tai varusteratkaisujen sekä asumiskustannusten kohtuullisuuden perusteella. Näin ollen tietyille henkilöryhmille eli pitkäaikaisasunnottomille tai kehitysvammaisille ihmisille tarkoitetuille kohteille ei enää jatkossa olisi säädetty tietynsuuruista avustusta, vaan avustuksen suuruus määräytyisi kunkin kohteen perusteella tapauskohtaisesti. Invalidiliitto kannattaa ehdotusta.

Investointiavustuslain 3 § 1 momentin 2 kohdassa olevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että kohdasta poistettaisiin maininta tavanomaista laajemmista tukipalveluista ja puhuttaisiin tukipalveluiden tarjoamisessa tarvittavista tiloista. Invalidiliitto hyväksyy ehdotuksen, sillä avustuksen tulee edelleen kohdistua aina pelkästään tiloihin, ei niissä tarjottaviin palveluihin. Vammaisten yhdenvertaisten asumiskulujen turvaamiseksi on tärkeää tukien kohdistumisen osalta varmistaa, että vaikeasti vammaisen välttämättömiin päivittäistoimiin tarvittavien palveluiden sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain mukaan maksuttomaksi säädetty vaikeavammaisten palveluasuminen pysyy maksuttomana. Tähän ei saa syntyä mahdollisuutta sellaiseen tilanteeseen, että palvelutuottaja voi välillisesti lisätä esim. asuinhuoneen vuokran perimisen yhteydessä palvelutuotannosta aiheutuvia kuluja asuinhuoneen vuokraan. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta tulee

huomioida, että tavallisissa asunnoissa ei myöskään ole pääsääntöisesti lainkaan tukipalveluiden tarjoamiseen tarkoitettuja tiloja, jotka jyvittyisivät vuokrakuluihin.

Eduskunnan oikeusasiamies on antanut ratkaisunsa 3.11.2016 Dnro 4181/4/15 koskien rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) vuokranmääritysohjeen lainmukaisuutta (vuokranmääritysohje ARAn avustamille erityisryhmähankkeille 26.4.2010). Kantelussa ARAn antamassa selvityksessä ehdotetaan, että uudessa ARAn avustamille erityisryhmähankkeille annetussa vuokranmääritysohjeessa voitaisiin selkeämmin tuoda esille vammaispalvelulain säännösten asettamat vaatimukset vuokranmääritykselle ja kuntien vastuu vaikeavammaisten asumispalvelujen kustannusten kattamisesta. Myös ympäristöministeriön lausunnon mukaan vuokranmääritysohjeeseen voidaan lisätä vaikeavammaisia henkilöitä koskeva sääntö vammaispalvelulain vastaisista kustannuksista.

Invalidiliitto edellyttää, että valiokunta huomioi edellä mainitun eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisun ehdotetun investointiavustuslain 3 §:n tukipalveluita koskevaan investointiapuun. Valiokunnan tulisi myös arvioida tässä yhteydessä päätöksen vaikutusta siitä, pitäisikö lainsäädännössä tässä kohtaa tarkemmin kirjata, ettei investointiapua saanut taho saa periä palvelu- tai henkilökunnan tilojen rakentamiskustannuksia asukkailta välillisesti jyvittämällä kustannuksia perittävään huonevuokraan vammaispalvelulain perusteella järjestettävässä maksuttomassa vaikeavammaisten palveluasumisessa.

Avustuksella rahoitettujen asuntojen käyttöä koskevia investointiavustuslain11 §:n säännöksiä yksinkertaistettaisiin ja joustavoitettaisiin. ARA voisi myöntää avustuksensaajalle hakemuksesta luvan käyttää asuntoja myös muiden kuin avustuspäätöksessä nimetyn erityisryhmän asuntoina, jos se ehkäisisi asuntojen vajaakäyttöä tai siihen olisi muu erityinen syy. Invalidiliitto kannattaa nykyistä joustavampaa säätelyä tilanteessa, jossa erityisryhmien asumista järjestettäessä pyritään asumiseen mahdollisimman tavanomaisissa vuokra-asunnoissa.

Invalidiliitto pitää kuitenkin ehdottomana, että näissä tilanteissa **asunnot tulee kohdistaa ensisijaisesti nimettyä erityisryhmää lähinnä vastaavalle toiselle erityisryhmälle, jolla tulee olla sama palveluntarve.** Tämä on välttämätöntä, jotta toteutuu esityksen mukainen tavoite siitä, ettei palvelutaloista muodostu asuntokeskittymiä, joihin kootaan useita eri erityisryhmiä aiheuttaen heidän segregoitumisensa yhteiskunnasta. Yhteisenä palvelutarpeena voi olla esimerkiksi ikääntymisestä johtuvat erityiset palvelutarpeet. **Edellytys erityisryhmän samankaltaisesta palvelutarpeen edellytyksestä poikkeamisen edellytyksenä tulee nostaa myös ehdotetun lain 11 § 2 momenttiin.** Ei ole perusteltua integroida eri syystä johtuvia palvelun tarvitsijoita samaan yksikköön.

Ulkopuolisille mitoitettujen palvelutilojen avustamisen ehdoksi on asetettava niiden esteettömyys ja saavutettavuus

Esityksessä ehdotetaan, että investointiavustuslain 4 §:ää muutettaisiin siten, että avustusta voitaisiin jatkossa myöntää myös sellaisten ikääntyneiden palvelutaloissa olevien palvelutilojen rakentamiseen, hankintaan tai perusparantamiseen, jotka on mitoitettu palvelemaan talon asukkaiden ohella myös lähialueen muita ikääntyneitä. Myöntämällä investointiavustuksia sellaisiin ikääntyneiden palvelutaloissa oleviin palvelutiloihin, jotka on mitoitettu palvelemaan talon asukkaiden ohella myös lähialueen muita ikääntyneitä, edistettäisiin osaltaan ikääntyneiden hyvinvointia ja kotona asumista sekä heille tarkoitettujen palvelualueiden ja palvelukortteleiden syntymistä. On totta, että muutoksella saataisiin investointiavustuksella rahoitettavien palvelutilojen käytölle nykyistä parempi vaikuttavuus, tuettaisiin ikääntyneiden hyvinvointia ja kotona asumista, edistettäisiin osaltaan heille tarkoitettujen palvelualueiden ja palvelukortteleiden syntymistä sekä tuettaisiin kuntien palvelustrategioiden toteuttamista.

Invalidiliitto kannattaa, että ulkopuolisille käyttäjille mitoitettavia palvelutiloja koskevaa avustusta voisivat siis saada myös yksityiset yleishyödylliset asuntoyhteisöt ja niiden omistamat osakeyhtiöt ja asunto-osakeyhtiöt edellyttäen, että ne pystyvät tällaisia asuntoja ja tiloja tuottamaan ja ylläpitämään pitkälläkin aikavälillä. Tämä lisäisi eri toimijoiden halukkuutta rakennuttaa tällaisia tiloja. **Invalidiliitto korostaa kuitenkin, että avustuksen kohteen ehdoksi on asetettava sen esteettömyys ja saavutettavuus.** Tämä turvaa myös hankkeen soveltuvuuden kaikille eri toimijoille koko toimintakauden aikana.

Vammaisyleissopimuksen 2 artiklan määrittelyjen mukaan kaikille sopivan suunnittelun tulee tosiasiallisesti koskea kaikkia ihmisiä ja siten myös kaikkia vammaisia ihmisiä:
"kaikille sopiva suunnittelu" tarkoittaa tuotteiden, ympäristöjen, ohjelmien ja palvelujen suunnittelua sellaisiksi, että kaikki ihmiset voivat käyttää niitä mahdollisimman laajasti ilman mukautuksia tai erikoissuunnittelua. "Kaikille sopiva suunnittelu" ei sulje pois yksittäisten vammaisryhmien mahdollisesti tarvitsemia apuvälineitä.

Vammaisyleissopimuksen 9 artikla edellyttää;
”…. sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön.”

Kaikkien kohteiden suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota kohteen laatuun, kuten esteettömyyteen, turvallisuuteen, toimivuuteen ja kodikkuuteen. Palvelutilojen tulee aina edistää erityisryhmiin kuuluvien henkilöiden integroitumista osaksi ympäröivää asuinaluetta ja osallisuutta lähiyhteisöön, ei myötävaikuttaa erityisryhmien

segregoitumiseen omaksi, alueen muusta väestöstä poikkeavaksi ryhmäkseen. **Tämä edellyttää myös esteettömyyden mainitsemista avustuksen saamisedellytyksenä. Avustettavien tilojen tulee olla kestävän kehityksen mukaisesti kaikille esteettömiä ja saavutettavia.**

Avustusta ei tulisi myöntää sellaisille tiloille, joita talon asukkaat itse eivät tarvitse ja jotka palvelisivat vain ulkopuolisia käyttäjiä. Invalidiliitto kannattaa, että ulkopuolisten käytössä olevien **tilojen rahoitus-, ylläpito- ja käyttökustannukset** tulisi kattaa tilojen ja niissä tarjottavien palvelujen käytöstä ulkopuolisilta perittävillä maksuilla ja muilla tuloilla, eikä niitä saisi sisällyttää talon asukkailta perittäviin, omakustannusperusteisesti määräytyviin vuokriin. Tämä **pitäisi kirjata myös itse lakiin pykälätasolle (Vrt. EOA 3.11.2016 Dnro 4181/4/15)**. Yksityiskohtaisissa perusteluissa on lisäksi syytä säilyttää perustelu siitä, että jos ulkopuolisille tarkoitettujen palvelutilojen käytöstä kertyisi niistä aiheutuvien kustannusten kattamisen jälkeen voittoa, se olisi lähtökohtaisesti käytettävä talon asukkaiden hyväksi esimerkiksi vuokria alentamalla. Jos ulkopuolisilta käyttäjiltä kerätyt maksut eivät riittäisi palvelutilojen kustannusten kattamiseen, niiden rahoittaminen jäisi talon omistajan vastuulle.

Vuokrasopimuksen edellyttäminen myös erityisryhmäasunnoissa

Invalidiliitto kannattaa korkotukilain 11 §:ää ja aravarahoituslain 4 §:n ehdotusta, jonka mukaan valtion korkotuella tai aravalainalla rahoitetuissa asunnoissa olisi mahdollista asua ilman huoneenvuokralain mukaista vuokrasopimusta vain silloin, kuin kyse on erityistä hoitoa ja huolenpitoa tarvitsevien henkilöiden lyhytaikaisesta asumisesta.

Lopuksi

Invalidiliitto toteaa, että hallituksen käynnistämä maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistus tulee vaikuttamaan esimerkiksi kuntien ja maakuntien väliseen tehtävänjakoon erityisryhmien asumispalveluiden järjestämisessä. Uudistuksen vaikutukset investointiavustusjärjestelmään tulee ottaa huomioon avustusjärjestelmän kehittämisessä.

Helsingissä 14.11.2016
Invalidiliitto ry

Petri Pohjonen
pääjohtaja

Laura Andersson
yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: Elina Akaan-Penttilä, lakimies, elina.akaan-penttila@invalidiliitto.fi